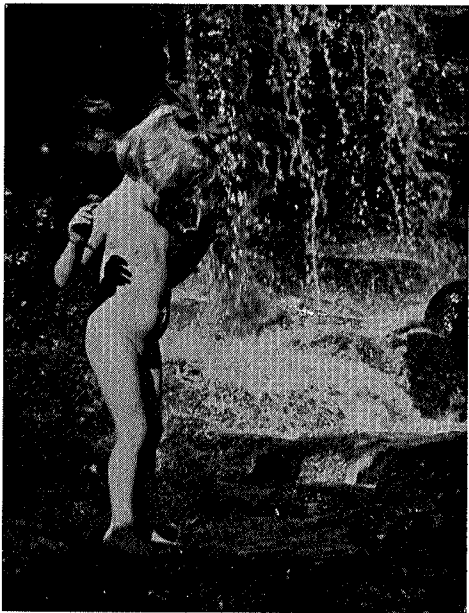

blant annet ved fredning på Nedalen, botanisk have i Trollheimen m. m.

I de siste år er dessverre mørke skyer trukket opp i horisonten. Jeg tenker her på den tiltakende regulering av alle sjøer, elver og bekker til fjells. Våre moderne kraftutbyggere har jo med begjærlighet kastet sine øyne på høyfjellets vanndråper. Vannkraft er produsert av vannmengde ganger høyde, og derfor er alt vann til fjells ekstra verdifullt. Vi får håpe at det arbeide som nå er i sving av turistforeninger og andre naturvenner for å berge en del av våre fjellstrøk mot de verste misgrep vil føre fram, og jeg tror at i de kommende år vil vår hovedoppgave ligge på dette felt.

Mange kvinner og menn har som tillitsmenn, vertinner, funksjonærer og menige medlemmer, nedlagt et stort og verdifullt arbeide for foreningen — ingen nevnt — ingen glemt — men alle fortjener den hjerteligste takk, for det er jo alt dette som har skapt det TT er i dag. Måtte årene fremover bringe mange tilsvarende dyktige hjelpere, slik at Trondhjems Turistforening også i fremtiden kan løse oppgavene til foreningens og alt fjellfolkets beste, slik at mottoet stadig kan være: «Gå deg glad i fjellet.»

La det bli igjen
litt vann i fjellet
til jeg blir stor!
Hilsen Kristin

MAGNE HAAVE

Streif gjennom 75 år

Ifølge en uttalelse av lektor Ludvig Schulerud på T.T.s jubiléumsmøte i 1912 var det dr. med. *Lyder Borthen* som først slo til lyd for å stifte Trondhjems Turistforening. Han fikk støtte fra mange hold, og et møte av interesserte ble holdt 16. desember 1887 — foreningens stiftelsesdag.

Til styre ble valgt: Adjunkt *Carl Schulz* (formann), bokholder *Joh. M. Bernhoft* (sekretær), kjøpmann *H. I. Bauck* (kasserer), kaptein *A. Wessel* (viseformann) og konsul *R. Kjeldsberg*.

På lister som var lagt ut flere steder ble tegnet 262 mannlige, 10 kvinnelige og 1 livsvarig medlem.

Foreningens styre gikk inn for oppgavene med en glød som avtvinger den største respekt. Formålsparagrafen lød: «Foreningens nærmeste formaal er at vække sansen for — og befordre turistlivet.» Dette søkte styret å nå ved opprettelse av liknende foreninger på Røros, i Namdalen, Innherred og i Kristiansund N. Forutsetningen var at det skulle utvikle seg et godt samarbeide mellom disse foreninger — «til fælles nytte og glæde». Dessverre ble det ikke fra starten noen organisk forbindelse med Den norske turistforening. *Carl Schulz* skriver: «— en sådan forbindelse lar seg ikke gjennomføre.»

Andre oppgaver: Oppførelse av turisthytter, avtaler om seter-kvarter, varding av ruter, anlegg av veier og stier, avtale om priser for kjøreturer med hest i byen og omegn, avtale om priser for roturer til Munkholmen, regelmessig «dilligencefart» mellom Heimdal og

Brøttem, utarbeidelse av karter i målestokk 1 : 25 000, annonsering i innen- og utenlandske tidsskrifter og sirkulærer til landsfolk som måtte interessere seg for å ta imot turister og «i den forbindelse anvisning paa hvad der kræves til rimeligt stel i saa henseende». I tillegg til alt dette kom en rekke spørsmål som måtte søkes ordnet. F. eks.: De generende gnister fra skorsteinen på det vedfyrte dampskip «Telegraf» (Selbusjøen) og skjenking av øl og vin i turisttiden.

Carl Schulz tok seg også av agitasjonen for foreningen utad, idet han utarbeidet håndbøker både på norsk og engelsk. Disse kom ut i flere opplag, men er forlenget bare for bibliofile.

Foreningen gikk inn for bygging av skikkelige veier. I 1894 var veien fra Kroppan til Lerfossene ferdig, og i 1897 begynte man med Fjellseterveien. Disse veier førte til bygging av Fossestuen — og Fjellsæter Turisthoteller med Trondhjems Turistforening som initiativtaker. Parallelt med forannevnte vei- og hotellanlegg gikk arbeidet med å legge veier, stier og klopper i Bymarka og Vassfjellet. Hyttene på Gråkallen og Storheia sto ferdige i 1889 og 1896.

Hyttebygg. Foreningens første hytte — Gråkallhytta — var en utstillings-paviljong fra 1887. Den var en gave fra kjøpmann Adolf Neergård og sto på toppen av Gråkallen fra 1889 til 1941, da den ble revet av tyskerne.

Da strøkene i byens nærhet var forholdsvis bra forsynt med veier og utfartssteder, begynte arbeidet i fjellet. Naturlig nok ble det to fjellområder som straks kom i forgrunnen: Trollheimen og Sylene. I 1889 begynte opparbeidelsen av innfartsrutene til Trollheimen, og den 15. juli 1890 sto Trollheimshytta ferdig. Rutenettet: Storlidalen, Gjevilvatnet og Todalen ble godt vardet, og dermed var denne fjellverden åpnet for turistene. I Sylene fikk styret ordnet med kvarter på Nedalen i 1889 og på Storerikvollen i 1896. Begge disse hyttene er gjennom årene blitt utvidet flere ganger. Fra den første, spede begynnelse med 12 senger i Trollheimshytta, 4 senger på Nedalen og 6 senger på Storerikvollen — i alt 22 senger — kan disse hytter i dag mønstre med 150 senger.

Da århundret rant ut og foreningens første ti-år var passert, kunne styret med sin energiske formann, Carl Schulz, se tilbake på

Potetskrelling på Gjevilvasshytta

Foto: Jostein Gjersvik

gode resultater — ja, Schulz uttrykker det beskjedent slik: «— men jeg tør nok si, når jeg i samlet sum seer tilbake på hvad foreningen har udrettet, at virksomheden — med beskjedne fordringer — ikke er så værst enda.»

Interessen for fotturer vokste, og med de voksende besøkstall fulgte behovet for mere sengeplass og større oppholdsrom samtidig som nye hytter måtte bygges. Fra de mere beskjedne forhold i seterkvarter ble det nødvendig med egne hytter. Gjennom årene har vi så fått følgende hytter i Trollheimen: Jøldalshytta, Gjevilvasshytta, Orkelsjøhytta og Dindalshytta. Avtale om kvarter har vi hatt i Storlidalen, Sunndalen, Todalen og Innerdalen. I Sylene fikk vi reist Schulzhytta på Stormoen, Nordpå i Haltdalen og Ramsjøhytta ved Fongen. Avtale om kvarter fikk vi etter hvert på Stugudal i Tydal, Stordalen i Meråker og Hilmo i Tydal. Vi startet med 22 senger i de

to fjellområder Trollheimen og Sylene og kan i dag by 400 senger i de samme områder. Carl Schulz la stor vekt på å skape trivelige hytter med enkelt, men kraftig kosthold, og det mål har alle senere styrer også satt seg. Når en går på våre hytter i dag, vil en legge merke til mange detaljer som gir dem et eget særpreg. Byggemåten er lagt nær opp til gammel byggeskikk i vedkommende bygd. Dette går også igjen i innbo og inventar. Det er lagt an på å gjøre hyttene intime og koselige, preget av en viss gammeldags, god stil, som har falt i alles smak. Når dette er nevnt, ligger det nær å nevne ham som gav hyttene sitt særpreg: arkitekt *Roar Tønseth sen.* Hans sans for stil og farve har vakt beundring langt utenfor Trøndelag. Han har vært — og er fremdeles turistforeningens konsulent ved alle forandringer på hyttene og har en meget stor andel i det gode renommé som våre hytter har. I denne forbindelse bør også foreningens «sydamer» nevnes. Gjennom mange år har syforeningen, stiftet av *Astri Mittet Angerman*, ordnet med alt sengutstyr, duker, løpere, gardiner etc. som trenges til hyttene. Det er ikke få kilometer søm som er feiet unna i travle vinterkvelder — til glede for den glade vandrer som søker hvile etter en anstrengende tur, og ikke mindre til glede for den som fryder seg over solid og vakkert utstyr både i oppholdsrom og soverom. Hva dette har betydd for foreningens økonomi vil enhver lett forstå, når en hører at alt arbeide har vært — og er gratis.

Etter krigen (1945) fikk fjellturismen en renessanse som vårt styre forsto betydningen av. På få år fikk vi 3 nye, store hytter, og alle de gamle hyttene ble mere eller mindre ombygget og satt i stand. Vi fikk også vår helårshytte, Nordpå i Haltdalen. Det bør nevnes at foreningens økonomi, som hadde vært anstrengt, ble brakt over på pluss-siden.

Tidligere er nevnt fjellområdene Trollheimen og Sylene. Et tredje område: Orkelsjø-området — kom med da Orkelsjøhytta ble kjøpt. Fra denne hytta er også opparbeidet et nett av ruter, men da disse fører til seterkvarter som har forholdsvis liten kapasitet, vil trafikken her ikke vise store tall, så meget mere som hytta ikke er åpen i påsken.

Alt i alt kan en regne med at lengden på vardete ruter er vel 100 mil. Det er samme distanse som fra Trondheim til Hammerfest,

Alltid like koselig i Trollheimshytta

Foto: Jostein Gjersvik

nordover — eller som fra Trondheim til Kiel, sydover. Enda er ikke tatt med de kvistede vinterruter eller de ruter som senere er blitt veier.

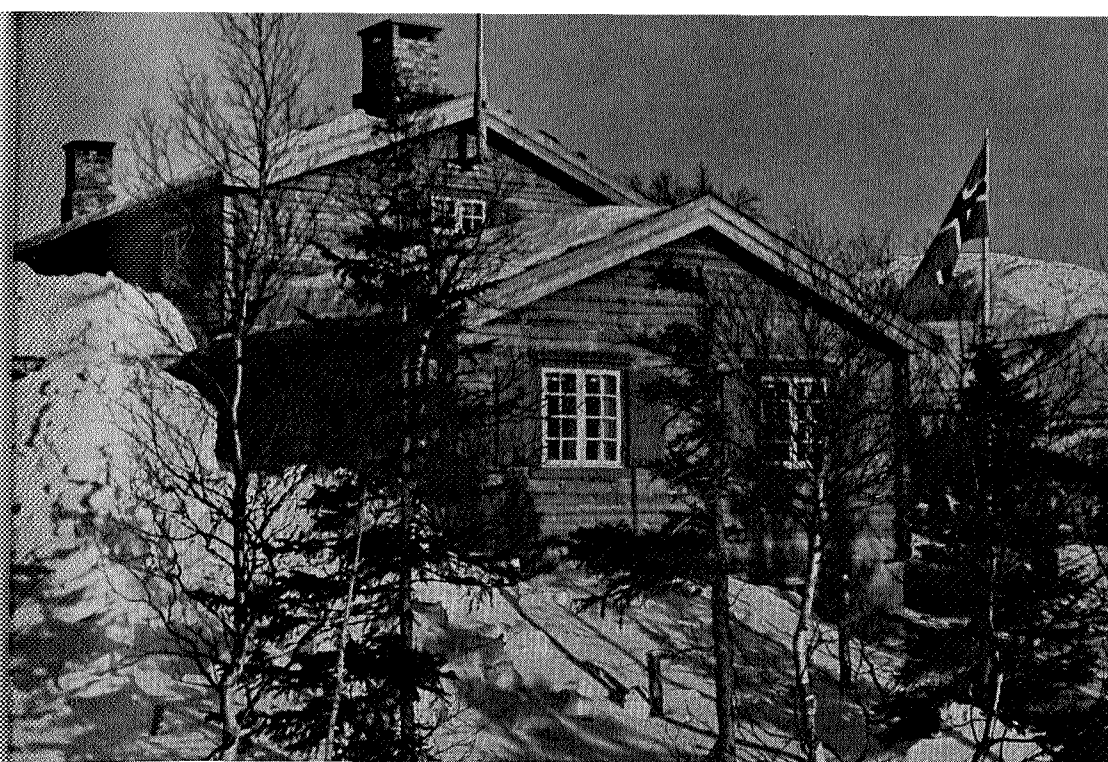
I dette rutenettet vil det nødvendigvis bli mange elver å krysse. Derfor er bruer og klopper blitt bygget hvor dette har vært mulig. På 5 av våre hytter er det innlagt telefon, ja, den ene er til og med trådløs. Hva telefon betyr for sikkerheten i fjellet er klart. At telefon forenkler problemet med forsyninger i sesongen er innlysende. Nevnes skal også at Turkomitéen har skaffet foreningen blinkfyrt på 5 av våre hytter. En tør derfor si at meget er gjort for å øke sikkerheten i fjellet.

Betjeningsspørsmålet. I god tid før hver sesong skal det være i orden med ca. 45 personer til å betjene hyttene, og det er ingen enkel sak. En stor fordel er det at mange vertinner fortsetter i flere

sesonger. Det er kanskje farlig å nevne navn, men jeg tror ikke vi går noens ære for nær ved å nevne *Anne Å*, som i 27 år tok hånd om Jøldalshytta, *Kari Aune* på Nedalen og *Ragnbild Lien*, som tok hånd om Nedalen først og senere Storerikvollen. De er alle tre sluttet for år siden, men lever enda blant oss og skal ha en ekstra takk for utmerket stell, gode oppgjør og fram for alt arbeidslyst og et strålende humør.

Transport. Å få varer fraktet inn til hyttene er en sak for seg. Det må skaffes nok mat før sesongens begynnelse, og alt bør helst være på plass når betjeningen reiser opp for å sette hyttene istand. Uvær før påske har ofte satt en stopper for dette, men takket være gode hjelpere i bygdene, har alt oftest ordnet seg. Tidligere var det hest og kar som var eneste mulighet. I dag har vi jo både weasel og fly, men hvorfor ikke nevne også de to fjellkarene som sørger for transporten til de to av våre hytter som ligger lengst unna? *Modolf Moen*, Øvre Surna, har i mange år kløvet om sommeren og kjørt med slede om vinteren de dryge 3 mil innover den veiløse Folladalen til Trollheimshytta. Hva kan ikke denne karen fortelle om slit for både hest og kar i vårløsningen langs Folla? *Halvard Lilleevjen*, Selbu, har like mange år sørget for transporten inn til Schulzhytta. Mangt har hendt på disse turene, og Halvard kan fortelle om slitet over veiløst, øde fjell både i sorg og glede. Vi er dem stor takk skyldig — vi som kommer til hytta og finner både mat og varme en sen vinterkveld.

Besøket på hyttene. Tar en for seg de gamle hytteprotokoller, finner en på hvert blad uttrykk for stor takknemlighet. De første år var det, kan hende, ikke så mange som gikk. Foreningen tellet jo de første 10 år bare ca. 250 medlemmer. I dag kan vi glede oss over et medlemstall på ca. 8 000. Alle går selvsagt ikke i fjellet hvert år, men besøkstallet ligger da for siste år på vel 13 000. Det forteller litt om framgangen for fotturismen gjennom 75 år. Det er vårt håp at tallene fortsatt vil stige, for hyttenes kapasitet er på langt nær fullt utnyttet gjennom hele sesongen.

Schulzhytta

Foto: Arne Falkanger

Medlemskontingenten.

	Menn	Kvinner	Ungdom	Livsvarig
1887:	kr. 3,00	kr. 2,00	—	kr. 40,00
1962:	» 12,00	» 8,00	kr. 3,00	» 150,00

En kan da spørre seg selv om prisene er steget i samme forhold. La oss ta et par eksempler:

	Frokost	Middag	Losji	Pensjonspris
1887:	kr. 0,40	kr. 0,60	kr. 0,40	kr. 2,50
1962:	» 5,50	» 6,50	» 4,50	» 19,00

En kan vel derfor ikke si at medlemskontingenten i dag er avskrekkende? Den er firedoblet på 75 år, mens kostprisene er steget til det tidobbelte. I 1887 og noen år utetter fikk en gratis en liten årsberetning i salmebokformat på 15 sider, mens en i dag får gratis en årbok i stort format på 170 sider, spekket med gode artikler, utmerket

billedstoff og alt om foreningens virke siste år. Bare årboka skulle friste flere til medlemskap!

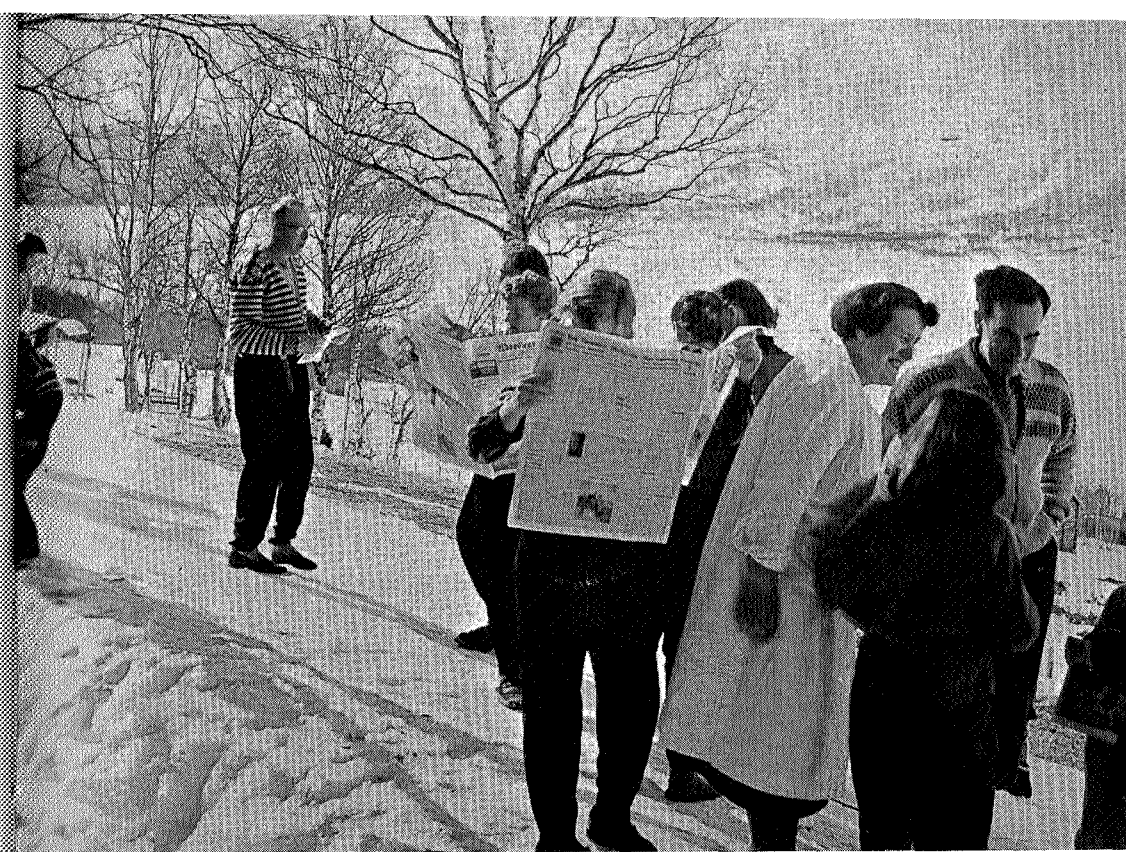
Foreningens økonomiske forhold. Ved starten var det naturlig at styret lette med lys og lykte etter muligheter for kapital. Takket være staten, som gjennom Den Norske Turistforening fordelte et statsbidrag (sløyfet i dag), Trondhjems Brøndevinssamlag, Trondhjems Sparebank og enkeltpersoner som så det samfunnsgavnlig i foreningens virke, ble det mulig å realisere de planer som de vekslende styre hadde. Smått om senn og takket være det uegennyttige og ubetalte arbeide som styrene alltid har utført, ble det mulig å skape en formue i fjellet.

Etter første år viste regnskapet kr. 2 654,00 som driftsutgifter. I 1912 var utgiftene kr. 1 713,00 og i 1938 var tallet øket til kr. 19 577,00. I siste regnskap var tallet kr. 244 191,00. Dette er tall som forteller om øket virksomhet og om store investeringer for å by både medlemmer og ikke-medlemmer i øket tall de beste muligheter for å nyte fjellturen til fots om sommeren og på ski i påskesesongen. Tallene viser at foreningen ikke lenger bare er en forening, men også en bedrift som må drives forretningsmessig.

Hyttene med inventar har i dag en assuranceverdi på kr. 1 761 000 og de står bokført for kr. 689 000,00.

Styret. De første år besto styret av 5 medlemmer som delte funksjonene mellom seg. Det kunne til nød gå an så lenge foreningen var liten, men etter som oppgavene ble større og medlemstallet vokste, ble det nødvendig med leiet kontorhjelpe. Styret består i dag av 8 medlemmer. Lønnet sekretær fikk vi først i 1926. Fra 1954 ble også tilsatt lønnet forretningsfører. I dag er tilsatt lønnet forretningsfører og kontordame.

Årbok. Fra 1887 til 1894 gav styret ut en liten årsberetning. Fra 1895 ble denne øket noe i sidetall, og formatet ble det samme som vi har i dag. Da interessen for rutebeskrivelser og stoff av mere kulturhistorisk art var ønskelig, ble sidetallet i årsberetningene etter hvert økt, men først i 1927 fikk vi en virkelig årbok. Den er med

Flypost!

Foto: Jostein Gjersvik

årene blitt fyldigere og fyldigere og har fått en meget god omtale i vårt lands presse. Interessen for årboka er steget ytterligere etter at bildestoffet er utvidet. Fotokonkurranser er holdt temmelig årvisst siden 1945, og dette har sikkert også stimulert medlemsøkningen.

Fjellfloraen. Vår forening gikk sterkt inn for den Fjellflora som Reidar Jørgensen og Olav Gjærevoll med tegninger av Dagny Tande Lid ga ut i 1952. Hva denne floraen har brakt fotturister av opplysning og dermed gleder, kan neppe måles.

Samarbeidet med andre turistforeninger. Som nevnt foran gikk det første styre inn for å få dannet turistforeninger på flere steder i Trøndelag. Forutsetningen var at det skulle bli et fruktbringende, godt samarbeide. Dette har for så vidt også slått til, men flere av

de nystiftede foreninger tok opp arbeidet på andre felter, ble reise-
trafikkforeninger, og da falt ikke interessene lenger sammen med
vår forenings. T.T.s styre la fra første stund an på å stimulere fot-
vandringen. Derfor ble reisetrafikkforeningen skilt ut fra T.T.s
arbeidsområde, og den arbeider i dag helt selvstendig. Med landets
øvrige turistforeninger som har samme arbeidsprogram som T.T., har
vi i mange år hatt hyggelig samarbeide. Det viktigste resultat av
dette er de gjensidighetsavtaler som er inngått, slik at medlemmer
i en forening har samme rettigheter som medlemmene i gjensidighets-
foreningene. Denne avtale gjelder også Svenska Turistforeningen.

Formenn:

I de forløpne 75 år har T.T. hatt følgende formenn:

Carl Schulz	1887—1905
Axel Sommerfeldt	1905—1920
Fridthjof Brun	1920—1935
Thor Tharum	1935—1941
Arne Falkanger	1941—1953
Reidar Jørgensen	1953—1957
Eivind Kierulf	1957—

Når en ser tilbake på de 75 år som er gått, kan det vel sies at det
arbeide som pionerene tok opp, har båret rike frukter. Forholdene
er lagt slik til rette at den som *vil* kople av fra dagens jag og søke
fornylse i den fred som fjellet gir, han *kan* gi seg avsted etter godt
vardete ruter mellom koselige hytter og kvarter. Ja, er han eller hun
opprådd for følge, så har foreningen tenkt på det også ved å ordne
de populære fellesturer.

Vårt håp er at alle, både unge og eldre, vil forstå de verdier som
en fjelltur gir, både for kropp og sjel.

Har du stått ved Vårstigsetra, på Blåkåkleppen eller i Bjørå-
skaret når dagen heller, da vil du bedre forstå Vinje når han sier:

«Eg gløymer dagsens strid som fyrr eg gløynde
når eg mot kveld av sol ein glimt fekk sjå.
Eg finner vel eit hus som vil meg hysa,
når soli heim til notti vil meg lysa.»

HALVAR SEHLIN

**Hälsning från
Svenska
Turistforeningen**

Det var en sommardag 1932. På en av mina första längre fjäll-
färder var jag på väg till Sylarna. När vi kom norrifrån i nedslutt-
ningen mot Enan såg vi den gamla fjällstationen. Två kilometer
längre upp i fjälldalen reste sig utanverket till en ny, stor station,
som skulle ha varit klar att tagas i bruk vid det laget. Så var dock
inte fallet.

Förklaringen låg i form av plankor och grova bjälkar runt om
i dalen. En januaridag samma år, då ytterväggar och tak blivit
klara, hade fjällstormen slagit till. Den nya bygnaden blåste helt
enkelt bort och nu gick vi ett halvår senare och såg på virket, som
låg högt upp i fjällslutningarna. Det var som om en jätte roat
sig med att blåsa ut en ask tändstickor i fjälldalen.

För Svenska turistforeningen var det inget annat att göra än
att börja verket från början igen. Ett nytt hus uppfördes — i kraf-
tigare konstruktion och starkt förankrat i klippgrunden — och vi
kunde se det nya bygget, som senare blev klart för invigning i
april 1933.

För mig blev detta första besök i Sylarna i soligt sommar-
väder, men samtidigt med de påtagliga minnena från den gångna
vinterns hårda väder en första stark upplevelse av fjällets tjusande
men samtidigt respektinngivande och kärva värld.

Dagen efter gick vi, några ungdomar från Sverige, några från
Norge, i sol och vindstilla upp på Storsylen. Vi såg ut över svenskt
och norskt landgränstrakter med en lång historia med många mörka